

FERENCVÁROSI

244 OLVASÓK

Proletárnegyed volt, akárcsak Angyalföld, Erzsébet vagy Ujpest. Földszintes vagy egyemeletes házaiba, mállófalú szobakonyháiba napfény alig jutott. Sivár utcáit a gyárkémények rengetegéből előgomolygó füst még szürkébbé, még egyhangúbbá festette. A nyár itt hűvösebb volt, mint másutt, és a tél dermesztőbb. A hideg úron a holló itt repült át, itt lépett rá a tél a munkanélküli lábára. Itt nőtt fel a nagy proletárköltő, és itt nyomorgott, akár a többi százezer.

Ma is szűkek még sok helyütt a ferencvárosi utcák, és mégis: mintha sokkal több napfény törne be a lakásokba. Sokkal több gyárkémény ontja a füstöt, mint akkor, és ez a füst ma már mégsem olyan nyomasztó. A Gát utca nagy fia emlékét márványtábla őrzi és nevét viseli az ország egyik legnagyobb lakótelepe, egyik legmodernebb úttörőháza. Az Üllői úton a komor épületek fölé magaslik az Orvostudományi Egyetem csillogó üvegpalotája. A Ferencváros ma már nem proletárnegyed, hanem munkáskerület. „Osztályharcban vasha öltözött” fiai ma egy ország irányításában, a hatalom gyakorlásában vesznek részt.

A 26. számú Szabó Ervin Könyvtár nemrég kérdőíves közvéleménykutatást tartott olvasói körében. A IX. kerület gyáraiban, üzemeiben dolgozó száz ifjúmunkás választát tartalmazzák a visszakapott kérdőívek. A könyvtár a Mester utca és Háman Kató út sarkán működik, körülötte a „legtisztább Ferencváros”: a Soroksári út és a Gubacsi út gyárai, üzemei, a Vágóhíd, a Csokoládégyár és a Gumiipari Vállalat gyáregysége. Mellőzni fogom a szinte kötelező „használati utasítást”, amelyet felmérések eredményének közreadásakor szokás előrebocsátani. Talán más számokat kapunk, ha másik száz ferencvárosi fiatalat kérdezzünk meg, és valószínűleg a ferencvárositól eltérő eredménye lenne például egy angyalföldi felmérésnek. Mégis: a válszok egy budapesti kerület életének megváltozott körülményeiről, ifjúmunkások művelődési igényeinek fejlődéséről adnak képet az olvasási kultúra adatainak tükrében. Talán olyan következtetéseket is le lehet belőlük vonni, melyek a könyvtárak jobb, eredményesebb munkáját segítik elő, melyek felhívják a figyelmet egy-két meglévő hiányosságra.

A megkérdezettek közül egyébként tizennyolcan járnak esti középiskolába, ketten egyetemre és egy személy egyetemi előkészítőre, további tizennyolcan pedig szakmai vonalon képezik tovább magukat. Az általános iskolát mindössze ketten nem fejezték be, de — könyvtári tagokról lévén szó — nyilvánvalóan náluk sem a művelődési igény hiánya játszott közre ebben.

Az, hogy a „Milyen ösztönzésre iratkozott be”

kérdésre, leggyakrabban a „szeretek olvasni”, vagy másként megfogalmazott, de lényegében hasonló értelmű válasz szerepel, mutatja, hogy az olvasás ma már a fiatalok többségénél a szabad idő eltöltésének a többivel teljesen egyenrangú módjaként szerepel. Feltétlenül figyelemre méltó az is, hogy a megkérdezettek ötvenöt százalékát a *könyvek kiválasztásában közvetlen környezete, javaslata befolyásolja*. Ezek a barátok, munkatársak azok, akik a könyvtáros munkájának leghasznosabb segítői lehetnek. A jó könyvtárosnak az ilyen könyvpropagandisták egész hálózatával kell dolgoznia, a legrendszeresebb olvasók, a legigényesebb könyvbarátok azok, akik — közvetlenül vagy közvetve — maguk is elősegíthetik a többiek olvasási kultúrájának fejlődését. A könyvtárosok széles körű tájékozottságának fontosságára hívja fel a figyelmet az, hogy a válaszadók közül nyolevannegyven gyakrabban vagy kevésbé sűrűn a könyvek kiválasztásánál igénybe veszik a könyvtáros segítségét. Igen nagy szerepük van még a tömegkommunikációs eszközöknek: huszonegyen a sajtókritika alapján kérnek egy-egy könyvet, és észrevehetően „bestseller”-ré válik az a mű, amelyet a rádió vagy a televízió feldolgoz, amelyet filmen vagy színpadi változatban bemutatnak. Itt egyébként kölcsönhatásról is lehet beszélni; hiszen felfokozott érdeklődéssel, sokrétűbb és főleg: kritikai igényekkel ül le a rádió vagy a tv elé, megy el színházba vagy moziba az, aki a bemutatott művet könyvformában már megismerte. Egy — időként és helyenként elhangzó — véleményt is cáfol a 26. fiók felmérése. Nem igaz, hogy a könyvtárak léte, tehát az, hogy évi három forintért gyakorlatilag bármilyen könyvet megkaphat az olvasó, gyengíti a könyvesboltok forgalmát. Ellenkezőleg: a legszorgalmasabb vásárlók épp azok közül kerülnek ki, akiket a területi vagy az üzemi könyvtárak már megnyertek az olvasás szeretetének. A Ferencvárosban megkérdezett száz személy közül, kereken kilencvenen vásárolnak rendszeresen könyvet, és nem valószínű, hogy hasonló felmérés alkalmával, jelentősebben különböző eredményt kapnánk.

Végezetül egy hiányosságra hívnám fel a figyelmet.

A szépirodalom területén a legtöbben, hetvenen, a történelmi témák iránt érdeklődnek, és nem sokkal marad el ettől a társadalmi regény sem, negyvenkilenc „szavazatával”. Az ismeretterjesztő irodalomból is ötvenhatan kedvelik a történelmet —, ugyanakkor viszont a „politika” címszót mindössze huszonhárom húzták alá. Nem fogadható el ennek okaként, hogy a fiatalok talán a politikai tájékozottság iránti minden igényüket kielégítik a napi sajtó olvasásával, az üzemi szemináriumokon való sokszor nem is figyelmes részvétellel.

Sőt: éppen, mert a napi híreket is csak dialektikusan, történelmi keretbe helyezve lehet helyesen

értékelni, van szükség a politikai ismeretterjesztő irodalom minél szélesebb körökben való propagálására. At kellene hidalni ezt a szakadékat história és politika között, még kellene találni végre az összekötő kapcsoló történelem és történelem között. Bár ez nemcsak a könyvtárak feladata.

★

Ha *Hevesi Máriát* valaki nem találja a könyvtárban, sarkon fordul és a KISZ-bizottság felé irányítja lépteit. A Budapesti Húsipari Vállalat könyvtárosa, bár már két éve párttag, aktív munkát végez az ifjúsági szervezetben ma is. Hogy ez nem szólam, azt bizonyítja — többek közt —, a KISZ-vb tagság és több KISZ-kitüntetés. Majdnem elfelejtettem: „úgy, mellesleg”, kiváló dolgozó is. Most végzi a SZOT Népművelés Könyvtár Főiskoláját.

— Hogy tudsz egyszerre ennyi részre szakadni? — kérdem tőle tiszteletteljes csodálkozással.

— *Eppen így maradok egyben* — válaszol nevetve. — *Könyvtáros vagyok. Az én tevékenységem szorosan összefügg a mozgalmi munkával. Legfőbb célunk itt is és ott is, a szocialista ember formálása. A mozgalmi munkából hozott tapasztalatot kamatoztatom itt a könyvtárban, és a könyv tudatformáló hatását hasznosítjuk a mozgalmi munkában.*

A húsipar könyvtárát közel hétszázán látogatják, akik között négyszáz fiatal van. A jelenlegi könyvállomány hetven százalékáa szépirodalom, a többi ismeretterjesztő mű. (Külön műszaki könyvtáruk van). Most dolgoznak a címkatalóguson, és mire e sorok megjelennek, talán már olvasótermük is lesz. Egyetlen „szívfájdalma” Hevesi Máriának: a vállalat vezető beosztású dolgozóit nem nagyon látogatják a könyvtárat. Tudja ő jól, hogy egy tízezer-kötetes könyvtár nem elégítheti ki mindenki igényét —, de azt is tudja, milyen nagy hatással van a vezetők példája a dolgozókra. Mert igaz, igaz, hogy a húsipar könyvtárának látogatószámát tekintve sincs semmi szégyenkezni valója, sőt... De Hevesi Mária nem az az ember, aki bármilyen eredménynél képes egy pillanatra is megállni.

Néhány éve úgy volt, hogy magasabb fizetéssel járó, másik munkahelyre megy dolgozni. Sokan azt mondják: hivatástudat ide, megszokott környezet oda —, azért mégiscsak a pénz beszél. Nem igaz. Akkoriban valaki megfogta Hevesi Mária karját a folyosón: „Marika, ne menj el...” És Marika, maradt.

★

A ferencvárosi MÁV-csomópont területén tizen-nyolc letéti könyvtár működik.

— *Itt, másképp nem megy* — mondja Vitéz Béláné, könyvtáros. — *Dolgozónk nagy része vidéki, ha befejezik a munkát, rohannak a vonathoz. Tehát, ha a hegy nem megy Mohammedhez... — nem fejezi be a mondatot, nagyot sóhajt:*

— *Bár, még így is nehéz... Nálunk, itt helyben megmutatkozik a város és falu közti különbség kulturális oldala.*

Valóban: jó néhány ember dolgozik a vasútnál, akik még nem fejezték be az általános iskolát. Sülyos múlt terhét hordozzák magukon ezek az emberek, olyan adósságot, melynek kamatait nekünk kell most törlesztenünk. Nem tévedésből beszélnek ifjúsági lapban az idősebb korosztályról. Ferencvárosban, a MÁV-nál a könyvtáros munkájának legszorgalmasabb segítőt, a fiatalok. Az ifjúsági szocialista brigádok csaknem minden tagja látogatja a könyvtárat, az egészen Dunaharasztiig terjedő letéti hálózat működésében is egyre nagyobb szerepet kapnak az ifjúsági szövetség aktívái. És a mun-

kásszállásokon, ahol egyre gyakrabban található a rádió mellett, a párna alatt Jókai, Victor Hugo vagy Móricz Zsigmond egy-egy műve. Nincs is különösebb baj a könyvtár forgalmával: három-három és félezer kötet állandóan „kinn van”. Csak hát... Csak hát jó néhány világirodalmi értékű mű porosodik a polcokon anélkül, hogy hosszú-hosszú ideig bárki is keresné őket.

A „civil” üzemelettől eltérő, speciális terület a vasút, ennek megfelelően különleges — és különlegesen nehéz — itt a könyvtáros munkája is. Sok helyen izléses, világos borítót készítenek a könyvekre — itt egyelőre azért kell harcolni, hogy a kazánházak szekrényébe, a mozdonyvezetők és fűtők, pályamunkások és vagonkizárók olajos akkumulátorjába, a tízórai és a szerszámok mellé a könyvek is beérjenek. Nem lehet itt egy, hónapok óta kintlevő könyvet kissé erősebben visszakövetelni: csak kérni lehet, ha kell, többször is, különben az olvasás szeretetének alig megnyert dolgozót veszíthet el a könyvtár. Vitéz Béláné szerint egy könyvtárosa ez a legsúlyosabb csapás.

És ahogy őt megismertem: ezt nem a „statisztika” miatt mondta.

★

— *Ne higgye, hogy boldogtalan vagyok, ha azért veszítem el egy olvasómat, mert már nem találja meg nálam az őt érdeklő könyveket. Ellenkezőleg: büszke vagyok rá és az „Eredmény” rovatban könyvelem el, ha valamelyik olvasóm az üzemi könyvtár szintjéről továbbjut egy lépéssel — mondja dr. Lázár Istvánné, a Budapesti Vegyiművek könyvtárosa. Majd így folytatja:*

— *Az üzemi könyvtárnak — természetesen — az üzemi könyvtár jellegéből fakadó igényeket kell elsősorban kielégítenie. A tömegek kulturális színvonalát vagyunk hivatottak emelni, tehát könyveinket is e szempontok szerint válogatjuk. Hogy másképpen fogalmazzak: először ráhangoljuk magunkat a dolgozók igényeire, hogy aztán ezek az igények a mi munkánk eredményeképpen fejlődjenek tovább.*

Nem véletlenül beszélt többesszámban dr. Lázár Istvánné, mint később megtudtam, igen jó az együttműködése a társadalmi szervekkel, minden segítséget megkap tőlük. Havonta rendszeresen kibocsátják, több száz példányban, az új könyvek jegyzékét, amely az üzem minden részébe eljut. A közvetlen könyvtári munkában is sokat segít *Borovitz Tamás*, a vállalat párttitkára. És ahogy végignézttem a polcokon, nem nagyon tudtam elképzelni, hogy olyan sokan kívánczoznának el innen „magasabb” könyvtárba. Egy olyan könyvtárból, ahol a hazai és világirodalom szinte minden számottevő műve, a versesköteteket is beleértve, megtalálható, egy olyan könyvtárból ahova minden újdonság, sőt irodalmi folyóirat pár napon belül megérkezik, egy olyan könyvtárból, ahol Hemingway a „sláger”... És az újabb tervek?

— *Differenciált olvasótábort szeretnénk kialakítani. Már készítjük a címkatalógust, és az év eleje óta egy láda áll a bejáratnál: a bedobott kérdésre három napon belül megadjuk a választ.*

A könyvtári öt éves tervben az előirányzott célkitűzés: a harmincszázalékos olvasóarány elérése. A vegyiműveknél 1967 februárjában negyven százaléknál tartottak.

★

Ha a Ferencvárosi rendezőpályaudvar végtelenbe futó acélszalagjainak tömkelegéből felkapaszkodik az ember a gurítódomb töltségére, messzire ellát. Az Üllői út felé tekintve, még látja a gazos-gödörös „prérít”, a régi földszintes, omladozó épületeket.

De mögöttük már büszkén csillognak a fényben a József Attila lakótelep háziorásai.

Rác János